

GEDİZ

İmtiyaz Sahibi
Ahmet Önerürk

Sayı : 59 1/2ciTeşrin/1942
AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

Yazı İşleri Direktörü
Cemâl Sezgin

ALİ BEY CAMII

VE

Timur Taş Paşa Oğlu Alibey

VII

Yazan :
Halit Ersoy

Bu cami tarih itibarile Ulu cami den sonra gelir. Manisanın Çarşı mahallosindedir. Caminin kapusu üzerinde dört satır üzerine süslüs yazı ile hak edilmiş kitabe

hem caminin bina olunduğu tarihi ve hem de sonradan yapılan ilâve ve tamirat senelerini göstermektedir.

Kitabe şudur:

Bena hazel camia velimârete alibey bin timur taş bademâ tekaade an vezareti

*Essultan murat bin mehmet han filbeledi sene 831 felem yeteyesser ikametel cu -
mati fihî ilâ en ca'e*

*Min ebnaîhi haydar çelebi feekameha fihî senê 975 sümme tevella minhüm Cafer
Çelebi vesea, fi*

*Tamirihî va termimihî feceddede sakfehu ve ru zena tehülfekaniye vettahtaniye
veimahfel ve etemme*

Minberuhu ve minarehu vezinetehu ala ma yera fi hazettarihî bifadlillahî taala 978

Cami birçok defalar tamir görmüş olduğundan eski binadan hemen eser kalmamıştır. Tahta tavanlı olan caminin minberi adidir. Mihrap eski tarzını muhafaza ediyor. Cami meşhur ümeradan demir taş paşanın oğlu Alibeyin Manisada mütekaiden ikameti esnasında ve 831 H. 1427 M. senesinde mescit olarak yapılmış ve vakfiyesi de aynı sene içinde tertip edilmiştir.

Alibey; camiine Manisada İshak beyhanını vakfederek mütevelliliğine de Demirbey diye meşhur olan Hızırbey bin İsmail-i tayin ediyor. Vakfiyesi İstanbul evkafında müceddet Anadolu; beşinci defter S. 137

Bu mescit Ali beyin torunlarından Haydar çelebi tarafından 975 H. 1567 M. tarihinde camiye tahvil edilmiştir. Ve yine bu aiteden olan Cafer çelebi 978 H. 1570 M. tarihinde mescidi tamir ve tersi edüp minber ve minare ve sairde ilâve etmek suretile büyük bir cami haline sokmuş - tur.

Ali bey; Kara Ali bey oğlu Demirtaş paşanın oğludur. Ceâdi kara Ali bey hereke fatihidir. Kalo limmi adasını rumlardan zapteden bu kara Alibey olup sonradan adaya emirali — inaralı ismi verilmiştir. Kara Ali beyin babası Aykut alp da Gazi Osman beyin silâh arkadaşlarındandı.

Kara Alibeyin oğlu Demirtaş paşa Osmanlı Devletinin teessüsü zamanında mühim hizmetlerde bulunmuş; Ankara muharebesinde esir düşmüş ve Yıldırım Bayazıtın şehzadeleri arasındaki mücadelelerde İsa Çelebi tarafında bulunmuştur.

Mehmet Çelebi; biraderi İsa'yı Ulubat muharebesinde mağlup edince Demirtaş paşa kaçarken Rikaptarı olan şahıs tara-

Baş taşında

Kalennebiyyü aleyhisselamü eddünya evvelüha bükâün ve evsatüha gınaün ve ahirüha fenaün

Velahiretü evvelüha bakaün ve evsetüha gınaün ve ahirüha likaün sadakannebiyyülmuhatarü

Ayak taşında

Tavüffiye fi şehri ramazanilmuazzami liseneti sitte ve semani mietin hicriyyetin hilaliyyetin nebeviyye

Haza kabrülmerhumi essaidi eşşehidi melekül Ümer-ai Timur taş bin Ali bey

Demirtaş paşanın; Umur; Oruç; Ali; Yahşi; isimlerinde dört oğlu vardı.

Alibey yıldırım bayazıt zamanında diğer kardeşleriyle beraber ümeradan idi. Ankara muharebesinde Alibey babasıyla beraber esir düşmüş ve kardeşlerinden biri olan Yahşi beyde şehit olmuştur. Yahşi bey 777 H. 1375 M. senesinde zaptedilen Niş kalesinin fethinde pek büyük amil olmuştur.

Alibey Çelebi Mehmet zamanındaki Bedrettini simavi isyanında saruhan ve Aydın Valiliğine tayin edilerek Bedrettin halifesi Bürülüce Mustafa üzerine sevk edilmişede muvaffak oluyarak güçlkle Manisaya kaçmışdır. Hammer tercemesi C. 2 S 124 Alibey ikinci sultan Murat zamanında vezir olmuştur.

Düzme mustafa-denilen; Şehzade Mus-

findan yaralanmıştır.

Demirtaş paşa; Çelebi Mehmet ordusu tarafından elde edilerek yaralı olduğu halde Çelebinin yanına getirilmiş ve katlonulmuştur; vefatı 806 H. 1403 M. senesinde dir.

Demirtaş paşanın kabri Bursadadır ve kabir kitabesi şudur:

tafa vakasında Alibey ve biraderleri Umur ve Oruç beyler genç hükümdarın maiyetinde bulunmuşlar ve saltanatı tehlikede olan Murat üç kardeşe vezirlik vermiştir. Hayrullah efendi tarihi alibeyi sadettin alipaşa diye zikrediyor D. 7 S 39 ve 52

İkinci sultan Murat amcası Mustafa Çelebi ve kendisine isyan eden kardeşi Mustafa Çelebi ve kendisine isyan eden kardeşi Mustafa Çelebi isyanlarını basdırıp Bolu taraflarına kadar sokulan Kastamoni hükümdarı Candar oğlu İsfendiyar beye galebe ederek hükümetini kuvvetlendirdikten sonra kendisine temini hükümet eden ümerasını birer birer başından atmağa başladığı sırada alı beyi de saruhan valiliği ile yanından uzaklaştırmış ve kardeşlerini de birer tarafa atmıştır. 828 H. 1424 M. bu meydana umur beyi sefaretle germiyan oğlu

ikinci yakup beye gönderdi. Oruç beye beyler beylik vererek yanından uzaklaştırdı; Yörkuç paşayı amasçaya gönderdi; sonra da bir desise ile en kıymetli veziri tokatlı hacı ivaz paşanın gözlerine mil çekti.

Cami kitabesinde Ali beyin vezirlikten tekaüt edildikten sonra camii yaptığı görülmektedir

Sicili Osmani; Ali beyin vefatını 83 OH 1426 M. senesinde gösteriyor sada sicili Osmani C. 3 S. 493 cami kitabanesine nazaren o tarihte berhayat olduğu anlaşılır.

Ali bey ya 831 veya daha sonra vefat etmiştir.

Ali beyin 860 H. 1455 M. senesinde vefat eden Ahmet çelebi ismindeki oğlu Bursada büyük babası Demirtaş'ın kabrinin sağ tarafında mefundur. Ali beyin biraderi Oruç beyin Ali çelebi ve efleme hatun isimlerindeki çocukları da burada mefundur. (I)

Ali bey camii diye anılan bu mabet; mimari kıymeti itibarile değilse de Manisadaki eski eserler sırasında kıdemi bakımından tetkike değer bir mevzudur. Ulu caminin kuzey batısında Karahisar mahallesinde bir sathı mail üzerine yapılmıştır.

Bu camii hieri 821 VE milâdi 1427 tarihinde Osmanlı emirlerinden timurtaş paşanın oğlu Ali bey namına mescit olarak inşa edildiği sebepten camia bugün ilk banisinin adına nisbetle (Alibey) camii denilmektedir.

Evkaf dairesinde fıkra şeklinde gördüğüm vakfiye kayıtlarına nazaran camiye tahsis edilen gelir kaynakları şunlardır. Civar köylerde bir takım bağlar han önünde bezzaz dükkânı akköy denilen karyenin ta-

(1) Anadolu kitabeleri İsmail Hakkı C.2 S 76. 77; 78; 79. 62; 63

mamı Manisada bağ ve bahçeler...

Bunlardan hasıl olacak gelirin de nere- lere sarfedileceği şöyle tasrih ediliyor. Timurtaş beyin zaviyesine; gelen misafirlere ve muhtaçlara; bunlara hizmet eden insanlara sarfolunacaktır. Timurtaş beyin o zaman paşa olmadığı anlaşılıyor. Zaviyesinin nerede bulunduğu da ayrı bir tetkik mevzudur.

2 - Cami yokuşta inşa edilmiştir. Şimale açılan bahçe kapısından girilince geniş bir avlu göze çarpar. Eskiden bu bahçede altı tane medrese odası olduğu anlaşılıyor. şimdi yıkılmıştır. Daha eskiden gene avlunun garbında medrese odaları bulunmakta imiş caminin sayfiyesine geniş ve iki tarafı taş merdivenlerden çıkar. Sayfiye murabba şeklinde tuğlalarla döşenmiştir. Bunun çatısı ahşaptır. Ve büyük kalın ağaç direkler üzerine müzenittir. Çatıda tavan yoktur.

Burada caminin cümle kapısı ve iki tarafından mütenazır küçük pencereler görü- lür. Yukarıda yazılmış olan kapının başın- daki taş kitabedeki sülüs karması girift ya- zının tercümesi şudur. (Bu cami ve imareti timur taş paşa oğlu Ali bey 821 tarihinde vezirlikten tekaüde sevk edildiği zaman yap- tırmıştır torunu Haydar çelebi tarafından bir kısmı ikmal edilerek ilk cuma namazı onun zamanında 975 tarihinde eda edilmiş- tir. Ondan sonra kardeşi Cafer çelebi tara- findan diğer bir kısmı tamamlanarak aynı zamanda tamir ve termim edilmiş mahfel minber ve minare tahtanı, fevkani sakaf müceddeden 978 de inşa olunmuştur.)

Şu kitabeye göre Ali bey caminin ön- ce basit bir mescit şeklinde yapıldığı ve

hatta ikmâl edilmediği sonradan cami şekline tahvil olunduğu anlaşılıyor. Bugün gördüğümüz minber minare sayfiyenin çatısı epey zaman sonra yapılmış şeylerdir.

Kapıdan girince mahfelin altından geçilir. Camiin içi müstatil şeklinde bir arsaadır. Yalnız bu mustkil mihrabın bulunduğu orta kısmı ileriye çıkmış ayrıca murabba şeklinde bir bölmedir bu kısmın ilk mescit olarak kullanılan parça olduğu kolayca tahmin edilebilir. Camiin kubbesi yoktur tavanı vardır yan duvarlarda büyük kemerler görünür pencekeler Türk tarzı alçı ile bölünmüş muntazam şekilli camlardan teşkil olunmuştur. Mihrabın iki tarafındaki pencerelerin camları renkli kıymetlidir. Bu camların altında cam içine sarı renkle işlenmiş noktalı kısımlar kırık olduğu cihetle okunamıyan şu (Hidayet ... dindi tarih — güzel düşünce ha ... rekallah) 1164. Türkçe iki mısra ve imalleri

lallahil feta ha

D binti Ali bey

Bin Timür taş fi şehri

Taşın biçimi ve yazının delâleti ile bu mezar taşının Ali beyin kızına ait olduğu anlaşılıyor isede adı okunamamıştır. (2)

tarihi olan 1164 rakamı bulunmaktadır. Sade mihrabın kabartma tezvinatı kenarlarını tahdit eden çiçek pervazları hoştur.

Camiin garp duvarında ve mezarlığa karşı dış tarafta yerden iki metre kadar yükseklikte kısmen sıva dışında bırakılmış mermerden bir geyik veyahut öküz başı vardır bu unsur bizans veyahut romalılara ait bir heykel veya kabartmadan alınmış olabilir. Esasen eski eserlerde sütun saçak kaide başlık ve saire gibi yabancı malzeme mebzulen kullanılmıştır. Yalnız böyle bir unsurun duvara belli olarnk tarzda ne maksatla konulduğu düşünülmeğe değer;

Camiin garp ciheti bahçe duvarı ile tahdit edilmiş eski bir mezarlıktır. Buradan bazı eski mezar taşları bugün müzeye kaldırılmıştır. Bu taşlardan birinin üzerinde yazı pek basit ve eski tiptir.

(2) Manisa tarihi Çağatay Uluçay S. 93, 94, 95 ve 87.

(Arkası Var)

